

סוכות

סוכות מגלה ההבדל בין גוים ליהודים

איתא בגמ' (ע"ז ב.) לעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו,^א כאן מדובר על סוף האלף הששי לפני יום שכולו שבת שאז הוא זמן קיבול שכר של הנשמות בעולם הבא, ואז יום הדין הגדול והנורא, והגילוי של הדין הנורא היא שהקב"ה מביא הס"ת ומניחו בחיקו ואומר שמי שעסק בה יבא ויטול שכרו. איתא בחז"ל (אדר"נ לא) ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי אומר תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם היתה תורה כתובה ומונחת בחיקו של הקב"ה ואומרת שירה עם מלאכי השרת שנא' (משלי ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום משחקת בתבל ארצו. פירוש הדבר היא שהקב"ה לפני שברא העולם היה גילוי של רצונו ית' וזה התורה, והעבודה שלנו היה להתאים את מעשינו כאן למה שכתוב שם, ולכן לעתיד הקב"ה לוקח את זה חזרה אל חיקו וכל מי שמתאים לחיקו ית' זוכה לשכר ששם מקום השכר. ^ב החיק היא המקום שבו נמצא פנימיות האדם במשל, ולכן נקרא חיקו על שם שהוא מחוקה וחוקה אצלו, וזה שייך אליו בעצם, ולכן נשמתו של אדם נקרא יושב בחיקו (חגיגה טז.) וכן שכיבה בין איש לאשה נקרא ישיבה בחיק (מגילה יג.), ולכן מובן המנהג שהמקום שבו מחזיקים ס"ת היא בחיקו (יומא סח: וסוכה מא:), וע' רש"י קידושין עב: ד"ה יום שישבה בחק הוא חיבור אל הדבר. ^ג והקריאה לשכר היא שכל מי ששייך אליו ית' בעצם, וחלק של גילוי רצונו ית' בעצם יזכה אליו, וזה בעצם, בדין ולא ברחמים אלא יש קריאה כל מי ששייך אל זה יבא.

מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים בערבוביא שנאמר כל הגוים נקבצו יחדו וגו' אמר להם הקדוש ברוך הוא אל תכנסו לפני בערבוביא אלא תכנס כל אומה ואומה וסופריה שנאמר ויאספו לאומים ואין לאום אלא מלכות שנאמר ולאום מלאום יאמץ ומי איכא ערבוביא קמי הקדוש ברוך הוא אלא כי היכי דלא ליערבבו אינהו [בהדי הדדי] דלישמעו מאי דאמר להו, אבל צריכים לדעת שמצדו ית' נכללים כל האומות (כמש"כ ויעשו כולם אגודה אחת וכו'), וכל הבריאה כולה, ולכן הקריאה שייך אליהם גם^ד, ואע"פ שהגוים ידעו שבפרט הם עשו עבירות, אבל חשבו שהשגחתו ית' היא רק על הכלל ולא על הפרט, ולכן באו בערבוביא בפרט, ועל זה בא הקב"ה ואומר אל תכנסו לפני בערבוביא שאפילו שמצדו יהיה הדין בפרטים אפילו בערבוביא אבל מצדם יהיה צורך של פרטיות^ה. והנה מה שמוזכר שהגוים עושים היא כולו שייך אל הגוף, ואל החיצוניות שבבריאה, ולכן בעצם היה להם מקום בחיקו כטפל אל כלל ישראל, וזה עצם תביעתם והוא האמור בגמ' (ברכות לד:) כל הנביאים לא נתנבאו אלא למשיא בתו לת"ח ולמנהג ת"ח מנכסיו ולעושה פרקמטיא לת"ח, וגוים שייכים לזה, שגם הם יכולים לשמש כלל ישראל שיש לכלל ישראל תורה^ו.

אמר להם הקדוש ברוך הוא במאי עסקתם אומרים לפניו רבונו של עולם הרבה שווקים תקנינו הרבה מרחצאות עשינו הרבה כסף וזהב הרבינו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה אמר להם הקדוש ברוך הוא שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם וכו' כלום יש בכם מגיד זאת [שנאמר מי בכם יגיד זאת] ואין זאת אלא תורה שנאמר וזאת התורה אשר שם משה יצאו בפחי נפש יצאת מלכות רומי ונכנסה מלכות פרס וכו' וכן לכל אומה ואומה וכו', הקב"ה עונה להם שהם עשו הכל לעצמם, ופירוש הדבר היא שהם נבדלים מן ישראל בעצם, ואין להם שום חיבור אל כלל ישראל כלל^ז. הקשר בין זה למי בכם יגיד זאת היא בא לאפוקי דעת הפילוסופים הארורים ולגלות יסוד התורה שדעת הפילוסופים היא ששלימות מין האנושי אינו תלוי בקיום מצות וחוקים פרטים אשר נאמרו מפי ה' אשר אין טעמם נודע, כי אם השלימות תלוי בנימוסי השכל וקיום המדינה וישוב העולם כפי שהכריעו בשכלם המדומה, אבל העיקר היא מי בכם יגיד זאת שזאת היא הפרטיות שבתורה, והתיקון של זאת היא על ידי מי שהיא שורש הכל שלא נתגלה בדיוק מהו אבל היא שורש שמעל תפיסתנו^ח.

אומרים לפניו רבונו של עולם כלום נתת לנו ולא קיבלנוה ומי מצי למימר הכי והכתיב ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו וכתיב אלוה מתימן יבוא וגו' מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וקבלוה וכו', בגלל הנ"ל שהקב"ה שייך לכל הבריאה אז יש צורך מצד עצמו להחזיר את התורה על כל העולם כולו, שמצד הנותן היא שייך לכל העולם, אבל מצד המקבל רק כלל ישראל שייכים לתורה שכלית, ולכן רק הם יכלו לקבלו, וקבלו בעצם, באמירת יעשה^ט.

כך אומרים לפניו רבונו של עולם כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קבלנוה כמו שעשית לישראל דכתיב ויתיבבו בתחתית ההר ואמר רב דמי בר חמא מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא הר כגיגית על ישראל ואמר להם אם אתם מקבלין את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם מיד אומר להם הקדוש ברוך הוא הראשונות ישמיעונו שנאמר וראשונות ישמיעונו שבע מצות שקיבלתם היכן קיימתם וכו', ומה שאמרו בז' מצות בני נח היא דבר עמוק מאד, שבכל מצוה ומצוה כלול בו קבלת מלכותו ית', שמצד זה שעושים מה שמצווה עלינו חוץ מזה שעושים דבר שפועל אבל גם עושים מה שהמלך ציווה, ואם הגוים היו מקיימים היו מקיימים הז' מצות בני נח, בתור חיוב, בתור מצות, אז היה בזה גילוי מלכותו ית', ולכן היה להם

סוכות

מקום כטפל אל ישראל, וכאשר לא קיימו אותם, אז ה' התיר להם, כדי שיהיה גילוי מלכותו ית' רק מצד ישראל וביטול מלכותו ית' מצד האומות, והביטול היא פעל שהם נחשבים כבהמות ממש, שהרי אין מלכות יוצא לא מבהמות, ולא מעצים, וכן לא מגוים שאין להם ציווי בכלל. ולכן אפילו אם כן מקיימים אין מקבלים עליהם שכר [ויחיד צ"ע שכן כתוב שיש להם חלק, אבל כנראה שעיקר רצונו היא לציבור]. לכן מובן מאד הכפיה אצל כלל ישראל שרק כך זה מלכות בעצם וציווי, וגוים לא שייכים לציווי.

כך אומרים העובדי כוכבים לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם ישראל שקיבלוה היכן קיימוה אמר להם הקדוש ברוך הוא אני מעיד בהם שקיימו את התורה כולה אומרים לפניו רבנו של עולם כלום יש אב שמעיד על בנו דכתיב בני בכורי ישראל אמר להם הקדוש ברוך הוא שמים וארץ יעידו בהם שקיימו את התורה כולה אומרים לפניו רבנו של עולם שמים וארץ נוגעין בעדותן שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת י וכו' אמר להם הקדוש ברוך הוא מכס יבאו ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה כולה יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד עבודת כוכבים יבא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל תבא אשת פוטיפרע ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה יבא נבוכד נצר ויעיד בחנניה מישראל ועזריה שלא השתחוו לצלם יבא דריוש ויעיד בדניאל שלא ביטל את התפלה יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליפז התימני ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה, וכו'. הענין של עדות היא גילוי בפועל של הדבר וקרוב לא שייך לזה שהקרוב כמו הנידון עצמו, ולכן אין בזה גילוי בפועל של העדות, ואין מקום לדון על זה, שאין דין אם אין גילוי בפועל. ולכן אין דין על קיומם של התורה, ושכרם צריכה להיות על פי דין. אבל כל הגוים הנ"ל הם לא שייכים לכלל ישראל בעצם אלא באמת הם הרקע שעליהם נתגלה כח של כלל ישראל, ובגלל שהם ההיפך שהם טוענים אותו דבר אין לך עדות יותר מזה¹.

כך אומרים העובדי כוכבים לפני הקדוש ברוך הוא [אחרי שה' טוען עליהם שהם לא שמרו מצות] רבנו של עולם תנה לנו [מצוה] מראש ונעשנה [ועי"ז נזכה לעולם הבא] מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה וכו', כאן הם טוענים שהם כן שייכים למצוה ולתורה שכלית, וה' בחר במצות סוכה בפרט שהיא מורה שהאדם יוצא מטבעו שהוא יוצא מביתו², שהרי ביתו של אדם היא מקום מנוחתו³, ז"א שכל מה שהאדם פועל הוא פועל מחוץ לביתו, וכשהוא לא פועל אלא נח, זה נעשה בביתו, ולכן בזה שהאדם מבטל ביתו הוא מבטל עצם מקום מנוחתו, ובאמת הוא מבטל כל יסוד טבעו. ז"א שזה לא ביטול בפרט אחד אל ה' ית' אלא ביטול כל מציאותו.

מיד כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שנאמר ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו וכו' והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה נהי דפטור בעוטי מי מבעטי, ע"כ. פירוש הבעיטה של האומות היא שהם מתנגדים לסוכה בעצם שהם יכולים לשבת שם בנחת, שהרי זה לא מתנגד לטבעם שהרי יש זמנים שזה נעים להיות בסוכה, אבל להיות שם בצער מתנגד להם בעצם, שהרי כל הנהגתם היא טבעית, וכאשר בא דבר כנגד הטבע הם לא מסוגלים לסבול את זה [הביטוי של בעיטה תמיד כשיש מתנגד בעצם]. אבל כלל ישראל שייכים לזה גם כשהם מצטערים ורק מרגישים בחוסר שהרי לא יכולים לעשות את המצוה, הם רוצים לצאת מהטבע אבל אי אפשר להם. וזה מורה שהתורה שהיא שכלית בלתי טבעית אינה שייך לגוים בכלל⁴. עוד פן יש בהבנת זה שגוים לא שייכים לסוכה בכלל היא על פי הא דאיתא⁵, שמצות סוכה היא מידת הבטחון בה' ית', ולכן דווקא אז הוא זמן שמחתינו שאין שמחה כשמחת הבוטח בה' ית' באמת. ונבאר איך שני ענינים אלה באים יחד בפרק הבאה.

גוג ומגוג בסוכות

יש לתמוה על הכתוב בזכריה שתהיה תביעה גדולה על הגוים שלא יבאו לחגוג בחג הסוכות (זכריה יד): והיה כל הנותר מכל הגוים הבאים על ירושלים ועלו מדי שנה בשנה להשתחות למלך ה' צ-באות ולחג את חג הסוכות והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלים להשתחות למלך ה' צ-באות [ז"א אלה גוים שלא יבואו לחגוג את חג הסוכות יקבלו עונש של:] ולא עליהם יהיה הגשם וכו' זאת תהיה חטאת מצרים וחטאת כל הגוים אשר לא יעלו לחג את חג הסוכות ע"כ. לא מצאנו שתהיה שום תביעה על זה שלא חגגו איזה חג אחר, והדבר מפליא, שהרי כאמור נקודת ההבדל בין גוים לכלל

¹ ליתר ביאור ע' נתיב התשובה פרק ה' לגבי הגמ' בב"מ כל הפורש מן התורה

סוכות

ישראל מתבטאת דווקא בחג הזה, אם כן היה צריך להיות שדווקא כאן לא תהיה שום תביעה על שלא חגגו אותה, ונבאר בע"ה².

כתוב בטור שיש קבלה מהגאונים שמלחמת גוג ומגוג יהיה בתשרי, ולכן כדי להבין ענין של סוכות שהוא חלק מעניני תשרי ננסה להבין מהי מלחמת גוג ומגוג. ¹⁰ לפני גילוי מלך המשיח יהיה מלחמת גוג ומגוג, שכל הגוים יעלו על המשיח למלחמה עד שינצח המשיח את כולם, ואז יהיה מלך אחד בעולם הוא המלך המשיח. להבין - כל מציאות בעולם הזה באמת סביב מלך, איזה מלך שהיא, בדרך כלל זה המלכות של היצר הרע, אבל אחרי גילוי המלך המשיח לא יהיה שום מלך - שום דבר שסביבו קיים העולם, חוץ מהמלך המשיח, שהיא בעצם גילוי לרצונו ית', וטעם המלחמה היא שכל גילוי בעולם בתחילת מציאותו אינו במעלתו העליונה, ולכן אז בתחילת גילוי המשיח ימצא גם כן כח האומות, ואז יהיה לגוים כח בשוה למלך המשיח, וטעם המלחמה היא שיש התנגדות בניהם בעצם.

היפך של מלחמה היא השלום, ומתוך המלחמה הני"ל יצא שלום, וזה בפרט שייך לסוכות, שכל שלום שייך לשלימות, שכל דבר שנמצא במקומו לגמרי בלי שום ספק בו נמצא שלימות, ובו נמצא השלום, ולכן אומרים עושה שלום במרומי, ששם הכל במקומו, ולכן זה אב טיפוס לשלום. בגלל אותו טעם סוכה נקרא על שם השלום [ברכת ק"ש לשבת ויו"ט], שבו נתגלה שלימות לכלל ישראל, ותמיד השלימות של הדבר נבדל מהבכת, והאפשרות עשייה של הדבר, ולכן הסוכה נבדל מן האדם. אבל בגלל ששלום ושלם הם מאותו שורש, אז כל אי מציאות של שלימות גורמת שיש התנגדות לשלום, וממילא מלחמה.

¹¹ כל שני דברים שהם הפיכים אין להם עמידה יחד, אלא אחד מבטל את השני [אם יש מגע בניהם], וכשיבא ימי המשיח שבו הכל יתאחד למציאות אחת, אז כל אלה שמתנגדים למציאות האמת יתבטלו. החילוק שיש בין ישראל לגוים היא בזה שכלל ישראל הם אומה יחידה, והגוים הם רבים. וזה לא במקרה אלא בעצם ולכן הם מתנגדים, והפיכים. ומלחמת גוג ומגוג יהיה המלחמה של ריבוי נגד אחד. סיבת האיחוד שיש לכלל ישראל היא בגלל אחדותו ית', וכן אומרים בתפלה (מנחת שבת) 'אתה אחד ושםך אחד (ולכן יש לומר) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', ולכן כתוב שגוג ומגוג באים להילחם על ה' ועל משיחו (תהלים ב/ב).

כתוב במדרש (ילקו"ש יהושע רמז יט) אמר רבי איבו בשם רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, בשלשה מקומות היו חולקים באי עולם על הקב"ה; אחד בדור הפלגה, שנאמר (בראשית יא/א) 'ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים', דברי חרופין היו משיחין אחר הקב"ה, [וא' בימי יהושע ובמלחמת גוג ומגוג] ע"כ. רצונתם היתה לעשות חיבור בין כל האנושות, עד כדי כך שכל העולם יגידו אני ויתכוונו לנקודה שמאחדת את כולם, שיהיה זהות בין פרט לכל האנושות כולה, וכל זה עשו למען עצמם. ומובא שזה הסוד של הצלב, שעומקו הוא מגדל בבל במהדורה שניה שהוא קו שעולה מטה עד קצה מעלה, וזה כולל ברוחבו כל האנושות כולה. ומתוך כך עונשם היתה ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם וכו' הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו, ויפך ה' אתם משם על פני כל הארץ ויחדלו לבנת העיר. ז"א מתוך רצונו להתחבר יחד נגדו ית' ה' גרם להם להיות מציאות של ריבוי, והיה הפצה על פני כל הארץ. זה גרם שכל האנושות לא יכלו להתחבר יחד למען עצמם, אלא רק אם יתאחדו סביב נקודה שהיא מחוץ למערכת עולם הזה, שהוא באמת סוד גילוי שכינה בעולם. וכן במלחמת יהושע וכן לעתיד לבא בביאת משיח יתאחדו כל הגוים להתנגד לאחדות אמיתית¹².

התיקון לזה היתה בקבלת התורה שהתחיל באנכי, ז"א שהמציאות שלנו, וגילוי רצונו ית' מתחברים למציאות אחת, עד כדי כך שנביא יכול לומר אני ולכוון כלפי מעלה, והרי הפעם היחידה שאנחנו משתמשים בשם ה' של אני הוא בהושענות של סוכות, כמו שאומרים "אני והו הושיעה נא", שמתפללים אליו ית' ואומרים אני. כתוב ברמב"ם בפירוש המשניות לסוכה, שהמקור לשם זה הוא מזה שכתוב (דברים לב/לט) ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל. זה סוף של שיר האזינו שכולל בתוכו כל סביבות העולם, ובסוף הכל אומרים, אני אני הוא ואין אלהים עמדי, ז"א שכל דבר ודבר נראה שהוא הולך בכיוון אחר, באמת הכל הוא אני, ואני אחד, וכשנשמע שהכל בא ממקור אחד, אז פונים אל ה' ואומרים 'אני', שהוא הנקודה העמוקה ביותר של אני של כל אחד ואחד. מהות התפיסה של 'אני' הוא שהאדם תופס את עצמו רק כחלק מרצונו ית' [ומה נפלא דברי הלל אם אני כאן הכל כאן ז"א שאם המידה הזו נמצא בבית המקדש אפילו אם אין גילוי שכינה, אז הכל כאן ואין חסר, אבל אפילו כאשר היה הארון וכו' בבית ראשון אם אין אני אז מי כאן¹³]. אמירת שם זה עומדת כנגד מגדל בבל, שבבל יש רק אני אנושי, וזה היה צריך לכלול כל האנושות כולה.

² יתכן שבחג הסוכות אנחנו חוגגים על המשך קיום העולם, שהרי בר"ה הדין נהפך לטוב על ידי כלל ישראל, אבל עצם חג על קיום העולם אחרי הדין זה סוכות, ולכן הגוים גם שייכים לזה ולכן גם אז הם מקבלים פרנסה בע' פרים, ולכן בדווקא אם לא חוגגים לא יקבלו מים, שאז נידונים על המשך השראת מים על הארץ וזה גבורות הגשמים.

סוכות

ונמצא אם כן שההבדל בין גוים ליהודים הוא, אם הם שייכים לאיחוד או לא. כשאומרים שכלל ישראל הם אחד, והגוים הם רבים, הביאור בזה, שהם שתי דרכים שונות איך לתפוס צורת האדם, וזה סוד מלחמת גוג ומגוג. המשיח בא לעולם כדי לסבב כל העולם סביב ה' ית', ואז יחזיר כל העולם לאחד האמיתי, ואין מתנגד לזה יותר מאלה שעצם מציאותם רבים. כשצריך להתגלות ה'אני' אצל ישראל, הוא הזמן שמזמין את מלחמת גוג ומגוג, שהוא זמן של תשרי, שה'אני' מתחיל להתבשל בו מאז ר"ה ונגמר בסוכות, זה מזמין מלחמת גוג ומגוג. כשהאני יתגלה בשלימות אז יהיה שלום. והשלום הוא שכולם יתאחדו יחד סביב נקודה זו, סביב כלל ישראל, וכשה יתגלה בשלימות אצלנו, זה יחייב את כל המציאות כולה להתאחד סביבתנו, ובאמת אז הכל יתגלה רק כרצונו ית'.

מצות סוכה היא כניסה למערכת עליונה שלא שייכת לעולם הזה וזה נעשה דווקא אחרי הבנין של אלול ר"ה ויוה"כ, ובו האדם מבטל כל עצמיותו, ורק שייך אליו ית', ובו יש בטחון, ושמחה ושלימות בפרט. אבל כני"ל גוים הם רבים בעצם ולא יכולים להתאחד ולהעלות, ולכן בגלל זה הגוים מתנגדים לסוכה בעצם, ובו נתגלה האי-שייכות שלהם לתורה, מפני שהם לא יכולים להשתייך למה שהוא מעבר לגבולם, שכדי להיכנס לסוכה צריך לצאת מעצמו, ולהיכנס למציאות שהיא מחוצה לו. אבל יש עליהם תביעה, שאחרי שסוכה נתגלה, נתגלה השלום של העולם שהוא המקום של כל א' וא' בכבודו ית', הם מחוייבים לחגוג סוכות יחד איתנו, לכן בסוכות מקריבים קרבנות כנגד הע' אומות, שכולם יחד יצטרפו לאחד.²

גוג ומגוג בסוכות (ב)

כתוב בטור בשם הגאונים שמלחמת גוג ומגוג תהיה בתשרי. יש לשאול על מלחמת גוג ומגוג איך שייך שילחמו נגד ה' ומשיחו? ואיך על זה בגמרא (ברכות דף י.י.), למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא נמי הוה. וטעם הקושי הוא, שגוג ומגוג נלחמים נגד ה' אחרי התגלות של המלך משיח, וזה פשוט שכל מלחמה נגד כלל ישראל היא מלחמה של צד הטוב נגד הרע, קדושה נגד טומאה, והוא רק עוד פן של היצר הרע, שנמצא בגוג ומגוג, אבל כאן יש גילוי נוסף, שכן בעוד שכל המלחמות עד המשיח הם מלחמות בהסתר, אבל מלחמה זו תהא בשעה של גילוי, וזה הקושי, שאחרי המשיח יהא גלוי שה' איתנו, ואיך שייך ללחום נגדנו?

ידוע שחג הסוכות הוא שייך לימי הדין, ויש לנו להבין, שאם כן הוא הדבר, אזי היינו צריכים להמשיך ההנהגות של ימי הדין, כמו אמירת המלך הקדוש, והם היו צריכים גם להיות ימי תשובה, ויראה ופחד, ולא ימי שמחה יתירה. ומאידך גיסא, אומרים עדיין המזמור לדוד ה' אורי: פירוש הדבר הוא שבימי הדין אומרים מלכות: המלך הקדוש והמלך המשפט, וכתוב ברש"י (ברכות דף יב: ד"ה המלך הקדוש) לפי שבימים הללו הוא מראה מלכותו לשפוט את העולם, בימים האלה יש התנשאות של מלכותו ית'. ואומרים בהוספה לר"ה ויוה"כ מלך על כל העולם כולו בכבודך והנשא על כל הארץ ביקרך והופע בהדר גאון עוזך וכו'. מלך על כל העולם הוא דבר אחד, והנשא על כל הארץ ביקרך הוא דבר אחר. ההבדל בין מלך לנשיא הוא מובן כד³: כל מערכת רק יכולה להתאחד מכח מערכת שמעליו, שכולם מצטרפים לנקודה שמעליהם וכך יוצרים דבר אחד, כך זה מלך, ולכן הוא נקרא נבדל מן העם. אבל נשיא הוא במערכת של העם רק שהוא מתנשא עליהם, ולכן בכחו להעלות את כל העם למעלה יותר עליונה. וכתוב בגמרא ברכות (דף נח.) לך ה' הממלכה זו מלחמת עמלק וכו' והמתנשא זו מלחמת גוג ומגוג, וכאן יש התנשאות אחרי גילוי המלכות, אם כן ההתנשאות הזאת היא המשך למעלה מעלה עד אין סוף.

בכל ימי הדין יש גילוי של ילך ה' הממלכה, כלומר, שצריכים לנצח הצד השני על ידי המידה של לך ה' הממלכה, ומאידך הגילוי של סוכות הוא של 'והמתנשא', שעולים מעלה מעלה עד אין סוף. כתוב בראשונים שסוכות הוא הזמן שכולם מכניסים כל התבואה שבשדה לבית, ומרגישים טוב, ודוקא אז חוגגים ויוצאים לסוכה להביל את כל עולם הזה. דאין חג שמהביל יותר מחג הסוכות, שעוזבים הבית ונכנסים לסוכה. ויש להבין הכיצד דווקא חג זה מיוחד בחובת השמחה? כתוב בראשונים שהיום טוב של חג האסיף מגלה המידה של (שיר השירים ח/ז) אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבזו לו, להראות המעלה העליונה שממשיך לאין קץ, ממילא כל מה שיש כאן הוא כלום כלפי רצונו ית'. מי שנמצא בסוכה לגמרי, אז הוא הוציא באמת את עצמו מכל מה שעשה. כמו שימי הדין הם ימים שבהם נקבע על כל אדם עד כמה ה' מלכו, ואנחנו תחת מלכותו ית', כך בימי סוכות נקבע עד כמה אנחנו תחת ההתנשאות שלו ית'.

על מה בא גוג ומגוג להילחם? כתוב בפסוק (תהילים ב/ב) יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו, וכתוב על זה במדרש (מדרש תהילים ב) על ה' ועל משיחו. א"ר ברכיה בשם ר' לוי, ארורים הם הרשעים שהם מקיימים

סוכות

עצה על ישראל, וכל אחד ואחד אומר עצתי יפה מעצתך. עשו אמר, שוטה היה קין שהרג הבל בחיי אביו ולא היה יודע שאביו פרה ורבה. אני איני עושה כן, אלא, יקרבו ימי אבל אבי וכו'. פרעה אמר, שוטה היה עשו שאמר כן ולא היה יודע שאחיו פרה ורבה בחיי אביו. אני איני עושה כן, אלא עד דיהון דקיקין תחות כורסייא דאימהון אנא מחינא להון. הדא הוא דכתיב, כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו. המן הרשע אמר, פרעה היה שוטה שאמר כן ולא היה יודע שהבנות נישאות לאנשים והן פרות ורבות. אני איני עושה כן, אלא, להשמיד להרוג ולאבד וגו'. גוג ומגוג עתידין לומר כן, שוטים היו הראשונים שמעקיפין עצה על ישראל ולא היו יודעים שיש להם פטרון בשמים. אני איני עושה כן, אלא בתחלה אני מזדווג לפטרוני ואחר כך אני חוזר על ישראל. הדא הוא דכתיב, על ה' ועל משיחו. והקב"ה אומר להם, גוג ומגוג לי אתם באים להזדווג כמה גדודים יש לפני וכמה רשפים וברקים ולפידים ואני יוצא עמך במלחמה. שנאמר ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה. מה כתיב שם, והיה ה' למלך על כל הארץ, ע"כ. ²²כל אחד מהרשעים הנ"ל חידש עוד ענין של רשעות, כדי לעקור את כלל ישראל מהשורש, וכנגד זה התגלה עומק יותר של כח הקדושה, אם כן הגילוי הכי עמוק של רע הוא גוג ומגוג, ומה שיתגלה מזה הוא והיה ה' למלך על כל הארץ. כתוב בפסוק שהם יהיו הרבה אנשים, וכולם יבואו להלחם על ה' ית'. לא כתוב שהם באים להילחם על ה' כמו אנשי דור הפלגה, אלא הם באים להזדווג, ופירוש הדבר הוא שיש כאן ענין נפלא, שגוג בא לטעון לה' שהוא צריך להחזיק אותם.

העומק של גוג מובן כך: גוג כנגד דוד, שבמקום ד' ו' י' ש' ג' ו' ג', וכתוב בגמרא שבת (דף קד.) שג' ד' הוא גומל דלים, ז"א שהגימ"ל הוא המשפיע, והדל"ת הוא הדל שהוא מקבל, ודוד המלך בתהלים חוזר הרבה פעמים על היסוד שהוא דל, ועני ואביון ותולעת ולא איש וכו'. יש כאן עומק מיוחד, שדוד הוא כולו דל, ולכן ה' משפיע עליו בגלל שכתוב (תהילים קטז/ו) דלתי ולי יהושיע, ואפילו אחרי כל ההשפעה הזאת נשאר דוד אותו דל כמו שהיה לפני כן, אפילו אחרי שה' משפיע עליו כל האות ו' שהוא החיבור בין עליונים לתחתונים, אין לו כלום, אלא רק שה' נתן לו. גוג הוא ההיפך, שנקודת היציאה שלו היא, שהוא גומל, ויש לו, ואחרי שהוא מקבל הכל, הוא נשאר אותו בעל הבית.

מי שמעמיד את עצמו ככלי קיבול להשפעתו ית' אז הוא מקבל עד אין קץ, וזה מה שכתוב (שיר השירים ח/ז) אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוז לו, שכל העולם כולו שטות, שזה לא שוה כלום להיות בעל רכוש, וכל מי שאינו דל, הוא אינו מקבל, ולא שייך לשלחנו ית'. כתוב בתנחומא (נח פרק ג) התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו. כל מי שיקר לו דבר אחר בעולם, הוא מופקע מלהיות שייך ליקרות של דלותי ולי יהושיע. כל מי שיש לו דבר יקר בעולם, והוא לא מקיים בכל מאדך, זה בגלל שיש לו כל הון ביתו, וזה בושה.

איתא בגמרא שר"ע אמר (ברכות דף סא): כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו. ויש לשאול איפה כתוב שיש ענין להצטער שזה יבא? אלא הוא הוא מה שדברנו, שזה עצם צורת אהבה, הרצון לתת. הסוכה הוא הקיום של ואהבת בכל מאדך. עצם הנהגת המלכות הוא שהבן אדם המקבל, יעמיד את עצמו כלפי המלך באופן שאין לו, ורק המלך ממלא את זה, וזה מה שדוד אמר אני תפלה, שאין לי כלום חוץ ממה שאקבל ברחמי ית'. אבל גוג הוא הפוך, שהוא כולו בעל רכוש, ועל זה מוטשת המלחמה, איזו צורת אדם היא עיקר רצונו ית', האם בעל הרכוש, או מי שאין לו כלום. זו מלחמה על ה' ועל משיחו, שגוג מתנגד למה שכתוב (הושע ג/ה) ובקשו את ה' א-להיהם ואת דוד מלכם, שאם יש דוד אז ידוע שהכל מה', ואנחנו מקבלים הכל ממנו ית', אבל אם אין מלך המשיח, שברור אצלו שמקבלים הכל מה', ואין לו כלום מעצמו, אז כל השפע שיש בעולם הוא כמו השפע של גוג. גוג לא נתן שמידת דוד תתגלה בעולם בשלימות, וכך גוג עומד בניגוד לדוד. וזה היצר הרע האחרון, לוותר על עצם רכושו, כל מה שיש לו.

כתוב בגמרא ע"ז (דף ג.) שה' מראה לגוים שאין להם שייכות לקבלת התורה ממצוה סוכה, מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה וכו' מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שנאמר ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו. [הפסוק של ננתקה את מוסרותימו מדובר בגוג] שואלת הגמרא: והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה, נהי דפטור בעוטי מי מבעטי, מיד הקדוש ברוך הוא יושב ומשחק עליהן שנאמר יושב בשמים ישחק, ע"כ. הפסוק של יושב בשמים גם מדובר בגוג. הענין של מבעט בסוכה הוא, דהלא ביעוט בא כשצריך להיכנס למקום מסוים, ואותם רגליים שמכניסים אותו למקום, מבעטים במי שמפריע. וממילא כשבעטים בסוכה, ז"א שהאדם שם את עצמו במקום הסוכה, שאם אני נכנס לסוכה עם הרגשות שלי, אני אקבל אותה, אבל אם הוא מתנגד לכל מציאותי, אזי אני מסולק ממקום הסוכה, וזה עומק 'המבעט בסוכה' שבביעוט זו הוא אומר שאני לא מקיים מצות סוכה לא בגלל שזה אינו כעין תדורו, אלא בגלל שצערי מהווה סיבה שלא תהיה מצוה בכלל, שאם אני נדחף ממנו, אז אני ידחוף אותו, וכך הוא בדיוק מעשה של גוג, שהם מבעטים בסוכה.

סוכות

ירידת גשמים בסוכות

כתוב במשנה (סוכה דף כח:): ירדו גשמים, משלו משל, למה הדבר דומה, לעבד שבא למזוג כוס לרבו³, ושפך לו (רבו) קיתון על פניו (של העבד), וכתוב על זה ברש"י ושפך לו קיתון - של מים על פניו. וזה תמוה, שהפשוטות היא, שהעבד הביא לאדון כוס, והאדון שפך את זה בפניו, אבל רואים מרש"י שהאדון שפך מים ולא יין, וצ"ע. וכתוב בגר"א⁴ שהביאור הוא שידוע שיין מגיתו הוא פסול ומאד קשה, והמקביל לו הוא דינים קשים, ומזיגת היין היא מרככת אותו ועושה אותו ראוי לשתייה, ולכן יש אפשרות להשתמש בו, והעבד בא למזוג כוס לרבו, אשר לו יש יין מגיתו, והרב שופך את המים כדי שישאר יין לבד מבלי מים. ז"א שימי הדין כשלעצמם הם ימים קשים, וסוכות גורם לערב רחמים בדין (וזה העבודה שלנו), וזה מזיגה של רחמים בדין, ואם ירדו גשמים, ז"א שה' לא רוצה את המזיגה. וקשה למה אחרי עשרת ימי תשובה, ויוה"כ, וכל כפרות העוונות, צריכים עדיין מזיגה ברחמים.

להבין הנ"ל נביא את דברי המדרש (ויקרא רבה ל/ב): משל לשנים שנכנסו אצל הדיין ולית און ידעין מאן הוא נוצח אלא מאן דנסב באיין [שרביט שהמלך נותן לו ביד⁵ ע' זהו א/רכא. שזה סימן שלי, וע' תיקונים ל. שזה כלי מלחמה] בידיה און ידעין דהוא נצוחייה כד ישראל ואומות העולם באין ומקטרגים לפני הקב"ה בר"ה ולית און ידעין מאן נצח אלא במה שישאל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן און יודעין דישראל אינון נצוחייה לפיכך משה מזהיר לישראל ואומר להם ולקחתם לכם ביום הראשון, ע"כ. למדים מהמדרש שני דברים: א', שהדין של ר"ה הוא בין שנים. ב', שהגילוי שזכינו בדין הוא דווקא על ידי שאנחנו לוקחים הלולב בידים. ושני הדברים קשים, שהרי כתוב במשנה בר"ה (דף טו.) בארבעה פרקים העולם נידון וכו' בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, משמע שכל אחד עובר לפני ה' ונידון בעצמו, ואילו מהמדרש הנ"ל רואים שזה דין בין שנים, בין ישראל ואומות העולם. ולמה הגילוי של הזכיה בדין היא דווקא בלולב ולא בשום מצוה אחרת?

בעולם המעשה כל הדברים שנמצאים בעולם המעשה הם תמיד עומדים בפני עצמם כביכול, ונראה שאין להם שום מקור בעליונים. מה שאין כן בכל עולם יותר גבוה מהעולם הזה, ששם כל משמעותם הוא רק בקישורם אל העולם שלמעלה מהם. וזה פירוש הדבר שהעולם הזה נקרא עולם הפירוד, שבו הדברים נפרדים, ודווקא כאן שייכת העבודה, להחזיר הדבר הנפרד אל המקור. יוצא מזה שבעולם המעשה, בגלל שהדברים נראים כנפרדים, הם יכולים בסוף דבר או לנתק את עצמם מכל קישורם למעלה, או לחבר את עצמם חזרה אל מקורם, ואז כל דבר שנתפס כדבר בפני עצמו יכלה, מפני שהוא ניתק עצמו משורש חיותו, או שהוא יתחבר למקור.

שני הבחינות האלה הם שני הבנים של יצחק, שתי צורות אדם: יעקב ועשו. שהרי מידת הדין נותנת מציאות לכל דבר בפני עצמו, שכל דבר קיים אך ורק בזכות עצמו, והמייצג של מידת הדין בעולם הזה הוא אש, ומים מייצגים את מידת החסד. מים מחברים אפילו הדברים הנפרדים ביותר כמו קמח ועפר. ומאידך, אש הוא המפריד הגדול ביותר, לכן סדום שהחזיקו במידת הדין בתור דת - אסרו לעשות טובה אחד לשני, מפני שכל אחד ואחד חייב לעמוד בפני עצמו, ולכן ה' דן אותם בדין, וסופם היה באש. אבל דור המבול שהטיבו אפילו במקום שהיו צריכים שלא לעשות, אותם ה' כילה במים, שהוא המשך החסד עד הסוף. האדם וכן כל העולם נברא נפרד, ועשו תפס שהוא צריך להמשיך הנפרדות הזאת עד הסוף, וממילא אם יש מה שמתנגד לו, הוא חייב לסלק אותו, שהרי עשו נמצא כאן בדין, ועל זה נאמר על חרבך תחיה (בראשית כז/מ). עשו חושב שהוא עושה רצונו ית', וכשמגיע לעתיד בזמן מתן שכר, עשו יושב בראש ומבקש שכרו, וזה מה שכתוב (עובדיה א/ד) אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם ה'.

יעקב הוא הפך זה שאפילו שהוא נברא נפרד, הוא תופס את זה כנקודת החסרון שבו, ולכן הוא עובד לחבר הכל למציאות אחת. אברהם יצחק ויעקב הכניסו מהלכים אלה שנקראים אלקי יצחק, ואלקי יעקב, לתוך מהלכי

3

(4) תלמוד בבלי מסכת יומא דף כג/ב

אחרים והוציא לימד על הכהנים בעלי מומין שכשרין להוציא הדשן אמר מר אחרים פחותין מהן כדתנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבשל בהן קדרה לרבו לא ימזוג בהן כוס לדבו אמר ריש לקיש כמחלוקת בהוצאה כך מחלוקת בהרמה ורבי יוחנן אמר מחלוקת בהוצאה אבל בהרמה דברי הכל עבודה היא מאי

⁴ לחפש

⁵ גר"א ספרא לה: כתב שזה סימן שלי

סוכות

עולם הזה. ר"ה הוא יום של מידת הדין, בבחינה הנקראת א-להי יצחק, שהרי עד יצחק המחייב תמיד היה מחוץ לעולם אבל אחרי שיצחק קיים החיות נתגלה מתוך עולם הזה וזה נעשה על ידי יצחק בזה שהוא חי את חייו בבחינת חיי קץ, לכן שמו אותיות קץ חי, ולכן הוא היה אפר גם בחייו, כמש"כ (ספרא פרשת בחוקותי ח) ולמה נאמר באברהם ויעקב זכירה (בפסוק ויקרא כו/מב, וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר) וביצחק לא נאמרה זכירה, אלא רואין את אפרו כאלו הוא צבור ע"ג המזבח. הקיום של מידת הדין הגדולה ביותר בעולם היא מסירת נפשו על קידוש ה', שזה ביטוי שתפיסת קיום שלי היא איננה מצד עצמי בכלל אלא עד כמה שהיא מקיימת שליחותו ית'.

לפי ההקדמה הנ"ל אפשר להבין הא דאיתא בחז"ל^כ ביום של ראש השנה מידת הדין נתגלה לבד ומבקש דין על כל מעשים בעולם הזה, והשטן רוצה להביא אליו כל המעשים שהרי השטן הוא שייך בפרט למידת הדין, ולכן דווקא הוא יכול להביא אותם.

צריכים לדעת שבעומק הענין מידת הדין רוצה את ההיפך, לא שהדברים ימשיכו בקו הנפרד שלהם, אלא שהבריות ידונו את עצמם בעצמם, ואת הדברים הנפרדים ישרוף האדם בעצמו על ידי עצמו, אבל זה לא מצליח על ידי בני גשם, (עי' דברינו תפילה כבקשת רחמים), אבל יצחק כן קיים במערכת כזאת, ולכן בניו הם הדרכים איך לעבור את זה. התפיסה הראשונה שייכת תמיד לעשו, וליצר הרע, לכן עשו הוא הבכור בעולם הזה, וכדי להגיע לבכור של יעקב צריכים לשלם תשלום, ולקנותו, כדי שתהיה תפיסה שיעקב הבכור. באופן של מאליו, שייכת הבכורה לעשו, והחזקה היא שלו. אבל התביעה של מידת הדין שהכל יתחבר למציאות ושהחסרונות יכלו על ידי הנמצאים לבד לא נמצאת בגלוי בעולם, שבגלוי נראה שהדין מחייב המשך של המהלך הקודם, שהדין תובע שכל אחד יזכה בדין ולכן הוא צריך לתפוס לבד המערכת החיובית, והעומק של התיקון הדין מחייב שלא לגלות את זה אלא שהאדם יתפוס את זה לבד.

יש עוד צורה איך שיתקיים הדין, וזה לא במעשים שהובא לפניו ית' על ידי השטן, אלא, בקול קול יעקב, בתשובה, וזהו מהלך עוד יותר עמוק ושרשי, והוא נברא אפילו לפני שנברא העולם. ויעקב פעל את זה באופן של במקום להמשיך קו ההמשך, הוא תופס עומק הכל ומעמיד את הכל בצורה אחרת לגמרי. זהו עצם הדין שלנו ברי"ה אם אנחנו קיימים בצורת אדם של יעקב שכולו פנים או עשו שכולו חוץ, וזהו הדין בין שנים.

אנחנו מנצחים ברי"ה על ידי קול קול יעקב, שהוא קול שופר, וקול התפילה, וזה נגד ידים ידי עשו שהוא יסוד מעשה ופירוד הדברים. הקול יעקב מגלה שמחזירים הכל אליו ית'. להחזיר את עצמנו אליו ית', היא הזכייה בדין, וזה עומד כנגד תפיסה אחרת של דין, ולא כמו שהיא נראית בתחילה. הפעולות שלנו ברי"ה אינם כדי לזכות בדין של עשו ברי"ה, שאין להם שום ערך, אלא מעמידים מערכת אחרת של דין, שעומדת במקום המערכת הזאת. אם כן אנחנו לא זוכים בדין אלא עושים דין חדש, וזה מה שכתוב שעל ידי תקיעת שופר ה' קם מכסא דין ויושב על כסא רחמים, ובזה מובן למה הדין של ר"ה הוא דין מבין שנים. שכן, כל העולם כולו הולך בכיוון מסוים, וזה באמת הפך רצונו ית', ויבא יום שהכל יבא לקראת קיר, ואז החזרה תהיה בעוצמה נוראה כל כך שהכל יחזור אליו ית', והוא נקרא קץ ימים.

סוף הדין היא בזה ש יעקב נותן לעשו מה שהוא נותן לו, שהוא המנחה, ואז עשו נפרד ממנו, וכל אחד עומד לעצמו, ואין לעשו שום אחיזה בקומת יעקב. מקביל לזה הוא השעיר המשתלח שכתוב עליו (בראשית רבה סה/טו) ונשא השעיר עליו זה עשו שנאמר הן עשו אחי איש שעיר את כל עונותם עונות תם שנאמר (שם כה) ויעקב איש תם, ואז עשו הולך למקום אחר, ויעקב נשאר לבד נפרד מעשו. ואפילו אם עשו רוצה עוד המשך עם יעקב כמש"כ (בראשית לג/יב) ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך, יעקב מסרב, ואחר כך כתוב ויעקב נסע סכתה, ז"א שאחרי שהוא ניצל מעשו אז הוא נסע לסוכות, שאפילו אם יש מצב שאין שום טענות של עשו על יעקב, צריכים שמירה שזה לא יתעורר עוד פעם, וסגולתה היא סוכות, ונבאר בע"ה.

כתוב בגמרא (ברכות דף ד:): מתיב מר בריה דרבינא בערב מברך שתים לפניו ושתים לאחריה ואי אמרת בעי לסמוך הא לא קא סמך גאולה לתפלה דהא בעי למימר השכיבנו אמרי כיון דתקינו רבנן השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא דאי לא תימא הכי שחרית היכי מצי סמיך והא אמר רבי יוחנן בתחלה אומר ה' שפתי תפתח ולבסוף הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי אלא התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח כתפלה אריכתא דמיא הכא נמי כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא, ע"כ. רואים אם כן שברכת השכיבנו מצטרפת לברכת גאל ישראל, אע"פ שכל הברכה הזאת היא על השמירה. פירוש דברי הגמרא הוא שהגאולה לא נגמרת בלי שמירה, ורק אחריה הגאולה היא שלימה.

כתוב (ערכין דף לב:): מאי טעמא דמ"ד קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא דכתיב ויעשו בני הגולה השבים מן השבי סוכות וישבו בסוכות כי לא עשו מימי יהושע בן נון כן בני ישראל וגו' ותהי שמחה גדולה מאד. אפשר בא דוד ולא עשו סוכות עד שבא עזרא אלא מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע מה ביאתם בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה אף ביאתן בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה וכו' ואידך דבעי רחמי

סוכות

על יצר דעבודה זרה ובטליה ואגין זכותא עליהו כי סוכה והיינו דקא קפיד קרא עילויה דיהושע דבכל דוכתא כתיב יהושע והכא כתיב ישוע, בשלמא משה לא בעא רחמי דלא הוה זכותא דארץ ישראל אלא יהושע דהוה ליה זכותא דארץ ישראל אמאי לא ליבעי רחמי [למה הוא לא התפלל לבטל היצר של ע"ז], ע"כ. ז"א שבימי יהושע לא עשו סוכות וזה היה חסר בביאה ראשונה, ועד כדי כך יש בזה טענה על יהושע עד שלכן שינו את שמו.

כתוב בקדמונים שבכל מקום שיש הצלה וגאולה צריכים ללכת לסוכות, וכן כתוב ביציאת מצרים (שמות יב/ז) ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה, וכן ביעקב הנ"ל, וכן ביום כיפור אנחנו נכנסים לסוכות, וכן בימי עזרא. אנשי כנסת הגדולה עשו את ביטול הע"ז כשמירה, ועומק הדבר הוא שקדושה שניה היא קדושה לעתיד לבא, שבראשון לא היתה שמירה, אבל בשניה היתה שמירה. בברכת השכיבנו מונח החידוש של אכה"ג שהם הוסיפו שמירה על גאולה.

בגלל שימי הדין הם כאמור לעיל, עד כמה יש צורת אדם מבוררת השייכת לספרם של צדיקים, לכן אם יש הכרע לספרם של צדיקים, אז העבירות לא שייכים לצורת האדם הזאת, ואפשר לשלוח אותם מעל עצמו וליתן אותם למישהו אחר, שכל הבאתם אליו היה מכח מישהו אחר. מה שאין כן אדם שהוא מוכרע לספרם של רשעים, לא שייך שיפטר מעבירותיו, שאם כן הוא היה גם נשלח עם השעיר. ג' הברכות של קריאת שמע שייכות לכלל ישראל, והם אוהב עמו ישראל גאל ישראל ושומר עמו ישראל לעד, הראשונה (אוהב עמו ישראל) היא כנגד ר"ה והיא עיקר הבחירה של צורת האדם מי יעקב ומי עשו, גאל ישראל שייך ליוה"כ ושומר עמו ישראל לעד שייכת לסוכות. כתוב איך מצליחים ברי"ה במלכיות זכרונות ושופרות על ידי השופר, ויוה"כ על ידי הוידוי והה' עינויים, אבל מה עושים בסוכות?

כתוב בחז"ל ששלום הוא בגימטריא עשו, והמובן הוא שיש אופן של התגברות על עשו, והוא לא רק התגברות אלא ביטול מוחלט של עשו, והוא רק בסוכת שלום. וזה עומק טעם הדבר שבלולב רואים הנצחון של יעקב על עשו, מפני שכל המינים נקראים הושענא, ופירושו תפילה, בקשה לישועה, אם כן רואים שיש בלולב תפילה בידיים, וזה המקום היחידי שבידיים ידי עשו נמצא הקול יעקב⁶, וכן הוא עצם כל נצחון שהמנצח לוקח לרשותו את המנוצח, והמנוצח מצטרף למציאותו. ולכן מובן הדבר שרק אחרי שניצח הצד הרע לגמרי אז אפשר להתפלל עם השם אני, שכאשר אין יצר אז יש איחוד בנינו לגילוי רצונו ית'.

עוד עומק יש בזה היא שהעולם כנ"ל נברא מתחיל בטבע וזה המערכת של עשו, ואפילו מלכות בארץ ישראל התחיל בהם, כמש"כ (בראשית לו/לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל, והמלכות ישראל לא עושה שאין למלכי אדם מציאות אלא מלכות ישראל כוללת את זה גם, ולכן מובן למה מתפללים עליהם גם בתפילת ימים נוראים. הכללות הזאת היא הקשר שבין רוחניות לגשמיות, וזה הוראת הלולב, שבלולב יש מינים גם ביד ימין וגם ביד שמאל, וזה הנצחון, שהרי הצד של עשו היא להישאר בפרטים, ולא להתחבר בכלל, והעבודה של כלל ישראל היא לחבר את כולם לדבר אחד. לפי זה מתורץ שאילה שהרי ידוע שיד שמאל היא הידך יד כה יד החלש, ואם כן למה בו האתרוג שיש בו טעם וריח, שנמשל לת"י שיש להם גם תורה וגם מצות? אלא הן הן הדברים שהשמאל כשלעצמה חסרה עד אין קץ, אבל כאשר יש חיבור בין ימין לשמאל, דווקא אז יש למקבל צד מעלה שהיא מקבלת משורש כל השרשים, ושלמה עד אין סוף, ויתכן שזה עוד עומק דברי המדרש (ילקוט שמעוני ויקרא - פרק כג - רמז תרנא) דבר אחר פרי עץ הדר אלו ישראל מה אתרוג זה יש בו ריח ויש בו אוכל כך ישראל יש בהן בני אדם שהן בעלי תורה ובעלי מעשים טובים כפות תמרים אלו ישראל מה תמרה זו יש בה אוכל ואין בה ריח כך ישראל יש בהן בעלי תורה ואין בהן מעשים [טובים] וענף עץ עבות אלו ישראל מה הדס הזה יש בו ריח ואין בו אוכל הך ישראל יש בהם בני אדם שיש בידיהם מעשים טובים ואין בהן תורה וערבי נחל אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה [לא] טעם ולא ריח, כך ישראל יש בהן בני אדם שאינם לא בעלי תורה ולא בעלי מעשים, אמר הקדוש ברוך הוא לאבדן אי אפשר אלא יעשו כולן אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם ולקחתם לכם, ע"כ. מה שכתוב שיש ת"י שאינם בעלי מעשים הרי אם זה באמת כפשוטו הרי כתוב עליהם (ירושלמי ברכות ח.) נוח לו אילו נהפכה שילייתו על פניו ולא יצא לעולם, אלא יתכן שיש ת"י שלימים בכל מיני שלימות, וזה בדווקא אלה שהם מקבלים בשלימות, ויש ת"י שלא שלימים, וזה לא מקבל. כל אלה מתחברים יחד וממשיכים הגילויים שלו ית' אלינו, וזה הנענועים שמנענעים מחוץ ואחר כך בפנים, ובוה מושכים אלינו הגילויים, וזה כולל כל הצדדים.

הגילוי הסופי של החיבור יהיה הגילוי שכינה שיחול עליהם, וזה מה שכתוב (נדרים ח:) לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאין בה, וזה התיקון הסופי, אבל אומות העולם שלא עומדים בצורה כזאת אז עליהם נאמר שם ורשעים נידונין בה. שבהתגלות אור זו, ואין מקום לו להתחבר יחריב את הגוי, ולולא דמסתפינא הייתי אומר

⁶ חוץ מתפילה משה רבינו שהיה בפריסת כפיים למעלה שהיה ענין אחר

סוכות

שלעתיד לבא הגוים יבעטו בסוכה כאשר רואים שכלל ישראל נהנים מזה, שכאשר הם רואים הקשר של השכינה אל כלל ישראל והם נדחים החוצה אז הם בועטים בסוכה, ז"א בגילוי שכינה ולכן באמת נידונים בו עד הסוף⁷¹.

יש שתי מיני גילויים והנהגותיו ית', והם גילוי ששייכים אלינו מצד מעשינו, ויש שהם גילויים שהם שייכים למערכת שנקרא כבשי דרמנא. בלולב אנחנו מתקנים את הגילויים ששייכים אלינו וזה המעשה שלנו, והתיקון של הכבשי דרמנא היא על ידי הסוכה⁷², שהרי בסוכה לא עושים כלום רק מנתקים את הבית שלנו, וחיים במקום אחר, אבל הלולב נוטלים. ולכן מובן שהבחינה של הגוים היא בדווקא במצוה זו, שהרי בתיקון המצוה הזאת נכללת אין סופיות, שהיא בלי גבול, ולכן יש מקום לו לתקן הגוים, אבל בדווקא בגלל שזה לא פרט בכלל, אלא זה כלל גמור, הגוים בדווקא מתנגדים לזה.

ויתכן שאפשר להמשיך את הקו הלאה, ולחדש, שאחרי כל העבודה של ר"ה ויוה"כ וכו', יש עוד מצוה, וזה שאנחנו מחזיקים בידיים שלנו הגילוי רצונו ית', וביחד עם זה יש כביכול שה' ית' מחזיק בו בסוכה, וזה בשתי כיוונים. אבל ח"ו אם יש גשמים בסוכות, ואנחנו נשארים במערכת הגשמי, ז"א שאנחנו לא זוכים לגילויים האלה של כבשי דרמנא, אבל העבודה של הלולב בידינו וזה לא נלקח מאתנו, אבל זה החסרון הנורא של גשמים בסוכות. ויתכן שהמצטער פטור מן הסוכה מכח שכלול בסוכה הגילוי של ההוצאה החמה מנתיקה וכל כמה שיש בזה צער אז אין מקום לך כאן.

עשרה מצות בסוכה - סכך

כתוב באדרת אליהו (להגר"א) ריש פרשת עקב בסוכות יש עשרה מצות בסוכה: שלש דפנות בסוכה שלשה הדסים שני ערבות לולב אחד אתרוג אחד הם עשרה. וקשה מאד למה לא מוזכר הסכך. נשאלת בחז"ל⁷³ למה חוגגין סוכות בט"ו תשרי, הרי שום דבר לא קרה אז? ומתרצים שכמו בפסח יש י' ניסן שבו הוא היה יום של לקיחת הקרבן, ואחר כך יש ט"ו שבו חוגגים חג הפסח, כך בתשרי יש י' (יוה"כ) ואחר כך ט"ו שבו חוגגים חג הסוכות. שיש עשרה ימים שבו בונים קומה שלימה של מקבל, ועליהם חל עוד חמשה ימים שבו נשלם עוד קומה של משפיע וזה של חמשה, ונסה להבין דבריהם.

רואים אנו אם כן שיש מעלה של סוכות מעל יוה"כ שהיא הבנין של המשפיע מעל כל המקבל שנוצרה בכל עשרת ימי תשובה. בר"ה אנחנו משתייכים למעלת עולם הבא בתקיעת שופר (כיון דלזכרון כבפנים דמי), ומתעלים כל יום ויום עד יוה"כ שבו כל היום אנחנו שייכים לדרגה זו, וזה החמשה עינים שבו אין לנו שום קשר לגוף, שאין אכילה, אין תשמיש, אין רחיצה שכל רחיצה בגלל לכלוך, ואין מקום לזה, ואין סיכה שכל סיכה היא להשתייך למעלות עליונות, ואין נעילת הסנדל שהיא המעלה שלנו מעל הבהמות (ע' גר"א שעשה לי כל צרכי). אבל בסוכות אחרי שזכינו למעלת יוה"כ אנחנו יכולים להשתייך למעין הגילויים של יוה"כ בזה העולם (זה רק מעין מה שנתגלה ביוה"כ שאפילו שסוכות נחשב כמשפיע כלפי יוה"כ אבל זה רק בהתגלות וקליטת הדברים, אבל בשורשם ברור שיוה"כ היא למעלה מסוכות). אחרי חטאו של אדם הראשון אין לדרגת נשמה כלים בגוף, אלא היא מאירה מרחוק רק למי שזוכה, וזה סוד הכתרים של מתן תורה⁷⁴. וכן כל בחינת כתר היא חיבור למעלה, שלא נתפס בעצם הכלים. ביוה"כ עד כמה שמתרחקים מעולם הזה, ומשתייכים לעולם ההוא, כך מקבלים, אבל בסוכות יושבים כאן, והאור מאיר אלנו, זה אור מקיף ולא נתפס בכלים שלנו.

סוכות היא מקום קדוש לגמרי, אבל זה מחולק שיש ג' דפנות, שהם מקבלים טומאה, אם כן הם שייכים למידת הדין במשהו, אבל הכתר של הסוכה שהיא הסכך היא מעל הכל, ולכן היא עד אין סוף, ולכן אין מקום לטומאה בא בכלל, ולכן חמתה צריכה להיות מרובה מצלתה, כדי לבטל את החמתה כאילו שאיננה, ולא להיפך ח"ו⁷⁵, שאנו צריכים להיות תחת הצל של הכתר⁷⁶, ולכן הסכך צריכה להיות לא מחובר לקרקע שאין לה שום קשר לתחתונים⁷⁷, אבל אחרי חיבור של הדפנות עם הסכך, יש כאן שם בית והיא כוללת כל השפעתו ית'⁷⁸. המעלה של הסכך היא מעלנו ואין לנו כלים להשיגה, והדפנות הם ההיכא תמצא שאדם יתחבר אליה, ויקבל ההשפעה שלה. לפ"ז מובנים דברי הגר"א הנ"ל שיש עשרה מצות של סוכה, כלומר שהם מצות שמקיימים המצוה עם החפצא, אבל קיום הסוכה אינו בסכך, שאין חפצא של מצוה בסכך, אלא המעשה מצוה הוא להתחבר אל הסכך, וזה דרך הדפנות, שהסכך היא רק הארה מרחוק. וכדי להתחבר אל עולם ההוא צריכים מחיצות, שע"כ יהא שם רשות היחיד, שהוא מגיע עד הרקיע. אבל להתחבר לעולם ההוא רק שייך אחרי עשרה ימים של הכנת הכלי לקבל ההשפעה ההוא.

עוד איתא בחז"ל⁷⁹ בזמן שבו אדם יושב בסוכה, בצל האמונה [פירוש הדבר צל האמונה היא דבר שקיים עכשיו אבל לא נתגלה⁸⁰], השכינה פורסת כנפיו עליו מלמעלה, ואברהם וי' צדיקים אחרים עושים דירתם עמו וכו' וכן אדם צריך להיות שמח בכל יום ויום בפנים מאירים באושפיזין אלה ששורים עמו. פירוש הדבר היא שאנחנו חיים בעולם הגשמי,

סוכות

והגילויים של עד אין סוף הם אלה שנותנים לנו קיום, והם מגינים עליהם מהגילויים של עולם הזה, שהוא החמתה, וכאשר אנו קיימים בקיום כזאת, אז אנו קיימים בקיום יחד עם האבות הקדושים (ע' רמב"ן הק' לשמות שבהקמת המשכן זכו ישראל למעלת אבותם אלוה-עלה אהליהם), ומובן הדבר מאד למה רב הונא⁷⁷ היה שמח מאד להזמין את האורחים האלה, ורב הונא הוא שרש הנוסח תיבו אושפיזין עלאין, תיבו, ולכן בזמן שכלל ישראל נמצאים בסוכה אז מובן הדבר שמי שיש לו חלק בעם ישראל ובארץ ישראל יושב בצל האמונה לקבל האורחים וכו', וצריך לשמח את העניים, ואם הוא לא נותן לעניים להיכנס, אז האורחים האושפיזין עומדים ממנו, נמצא שהשלחן הזה שערך הבלע הסוכה הוא שלו, ולא של הקב"ה⁷⁸, ז"א שאם הוא לא מכניס כל מי שרוצה להכניס הוא לא תופס את הסוכה כמציאות של גאולה שהיא בלי מצרים, ולכן זה איננו סוכה אם המעלה של צל האמונה וכו'. וכן כתוב⁷⁹ שכל מי שמזרע ישראל יושב בסוכה תחת צל האמונה, שזה העצם מציאות של כלל ישראל. שבצל האמונה אין חשש ליצר הרע ומשטן שהוא כבר נפרד מהם ביוה"כ בשעיר לעזאזל, והוא כנ"ל, שאחרי שאין יצר ביוה"כ אז זה נמשך ומושפע על הישראל בלי יצר הרע שפע של חמשה משפיעים וזה עד סוכות שבו נשלם הכל, ואז האדם יוצא מתוך מערכת העולם הזה החמרי, וקיים בהשפעת מעולם הבא כאן בזה העולם. וזה רק כאשר הוא בהנאה, שאין לדרגה הזאת שום צער, וכל צער שייך ליצר ולכן אם הוא מצטער אין כאן סוכה בכלל⁸⁰.

משה היה שייך לתורה עצמו, ואין לנו גישה אל התורה בתוך עולם הזה ישר, אלא רק דרך התורה שבעל פה, וזה אהרן נביאך, שאהרן הוא הקשר גשר שלנו אל משה, וזה הסוכה שדרך הסוכה מגיעים אל הסכך, וזוה מובן עוד פן איך הסוכה כנגד ענני הכבוד שהיו בזכות אהרן הכהן.

ובגלל המצוה של סוכה כנ"ל שבו נכנסים למערכת יותר עליונה, אז כתוב⁸¹, שכמו שהקב"ה לוקח את ישראל בימים אלה ושמח בהם אף ישראל לוקחים את הקב"ה לחלקם, ושמחים בו, שהלולב היא כצורת צלם אלקים, שיש גי הדסים שהם שלשה כחות של השפעה, שהם משפיע מגביל, ומישר בניהם [והם פועלים ולכן יש להם ריח - ויתכן שמי שפועל לא עם שלשה צדדים ביחד נקרא שוטה ולכן זה הדס שוטה אם לא כל שלשה פועלים באותו רמה], ויש ב' ערבות, שהם מיזוג של השפעה והגבלה בנטייה לצד אחד [ואין להם טעם וריח שאין הם פועלים לבד רק מביאים למקום אחר דוגמת רגליים⁸²], וזה ערבי נחל, שהוא מביאים כנחל ממקום למקום], ויש לולב שהוא האיחוד של כל המשפיעים והמשליבים ותופס את כולם [ולכן אם נפרדו עליו היא פסולה שהיא חייב להיות אחד⁸³], ואחר כך יש אתרוג שהיא ביד השמאל שהיא ביד שמקבל, והיא מקבלת את כל ההשפעות, ולכן יבש פסול שצריכים שיהא מלאי שפע להמשיך ברכות לעולם. עוד יוצא מזה שמדברי המדרש (ויקרא רבה ל/ב) יש עוד הבנה בזכייה שלנו בדין שנתגלה על ידי שיוצאים עם הלולב ביד, שמי שיוצא מהבית המלך עם הסימנים של המלך ביד ברור שהוא ניצח שהוא נמצא יחד עם המלך⁸⁴.

שמחת בית השואבה

כתוב רש"י על שמחת בית השואבה - כל שמחה זו אינה אלא בשביל ניסוך המים, כדמפרש ושאתם מים בששון. אבל קשה מה ענין של בית, ששייך לשמחה? בית מתיחס כל פעם או למשפחה, או למקום שהוא קבוע לפעולה מסויימת כמו בית דין, אבל כאן אין שום מקום ליחס בית במקדש לשאיבה עצמה.

איתא בגמרא (סוכה נא): תנו רבנן בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ והיו באים לידי קלות ראש התקינו שיהו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מבפנים ועדיין היו באין לידי קלות ראש התקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה היכי עביד הכי והכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל אמר רב קרא אשכחו ודרוש וספדה הארץ משפחות משפחות לבד משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד [רש"י - וספדה הארץ - בנבואת זכריה, ומתנבא לעתיד שישפדו על משיח בן יוסף שנהרג במלחמת גוג ומגוג, וכתוב משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד שאפילו בשעת הצער צריך להבדיל אנשים מנשים]. אמרו והלא דברים קל וחומר ומה לעתיד לבא שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד עכשו שעוסקין בשמחה ויצר הרע שולט בהם על אחת כמה וכמה, ע"כ.

ודברי הגמרא קשה מאד להבינם, דוכי צריכים ראייה מפסוק לכך שנשים ואנשים הנמצאים יחד באים לידי קלות ראש? אלא הגמרא אומרת שבאותו הספד שיעשו לעתיד לבא יהיו האנשים לבד ונשים לבד, וכך השמחת בית השואבה צריכה להיות. ורואים אם כן, שההספד לעתיד על משיח בן יוסף או על היצר הרע, ושמחת בית השואבה הם אותו דבר, ולכן צריכים שיהיו שם נשים, וצריך גם שהם יהיו נפרדים. ונמצאו למדים מהשוואה זו, ששמחת בית השואבה היא מעין השמחה של שחיטת היצר הרע, ועל זה שמחים. ולכן איתא במשנה (סוכה נא.) מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו.

סוכות

איתא בירושלמי (סוכה כב:) א"ר יונה יונה בן אמיתי מעולי רגלים היה ונכנס לשמחת בית השואבה ושרת עליו רוח הקודש ללמדך שאין רוח הקדש שורה אלא על לב שמח מ"ט והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים. ולכן היא נקראת שמחת בית השואבה שמשם שואבין רוח"ק²⁰, וטעם הדבר היא שרוח הקודש היא רוח מקודש עליון שרק מגיע אחרי מחילת החטאים, והיותם שלמים, שבזה שעברנו יוה"כ ובאו לסוכות, שבו אנו חוסים בצל ה"מ²¹, וזה כל שמחת בני ישראל שהיא בגלל אמונתם ושלות לבם, שבוטחים בה' ית', ולכן אין רוח"ק שורה אלא מתוך שמחה שהיא התעלות לשלמותם, לתפיסה האמונה שיש מה שאנו לא תופסים והיא היא רוח"ק²².

כתוב במדרש (בראשית רבה נו"ז) אברהם קרא אותו (ז"א הר הבית) יראה שנאמר ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה שם קרא אותו שלם שנאמר (בראשית יז) ומלכי צדק מלך שלם אמר הקב"ה אם קורא אני אותו יראה כשם שקרא אותו אברהם שם אדם צדיק מתרעם ואם קורא אני אותו שלם אברהם אדם צדיק מתרעם אלא הריני קורא אותו ירושלים כמו שקראו שניהם יראה שלם ירושלים. ר' ברכיה בשם רבי חלבו אמר עד שהוא שלם עשה לו הקב"ה סוכה והיה מתפלל בתוכה שנאמר (תהלים עו) ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון ומה היה אומר יהי רצון שאראה בבנין ביתי ע"כ. לפני שירושלים הצטרפה לענין של יראה, ה' התפלל בתוך הסוכה שהוא עשה שם, וצריך עיון ביאור הענין.

בית המקדש היא מקום המיוחד להשראת שכינתו ית', ובו מתקשרים עליונים ותחתונים, ולכן יש לקראתו שם שלם, אבל זה הולך ממדרגה למדרגה, מן הכח אל הפועל על ידי הכנת הצדיקים, וזה התחיל בשם בן נח שעשה הכנה להשראת השכינה בדרך ארעי וזה הסוכה, ומאז יש רצון מלמעלה ליותר ויותר גילוי השכינה²³.

כתוב ברבינו בחיי על הפסוק (ויקרא ב"ג) וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית א-להיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח, וז"ל: ברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו מים התחתונים ליקרב במלח ונסוך המים בחג, וכן אמרו במדרש מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקב"ה את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה התחילו מים התחתונים בוכים וזהו שכתוב (איוב כח) מבכי נהרות חבש. אמר רבי אבא בבכי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים, אמרו אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו, מה עשו העיזו פניהם ובקעו תהומות ובקשו לעלות, עד שגער בהן הקב"ה שנאמר (ישעיה מג) הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה, (נחום א) גוער בים ויבשהו, אמר להם הקב"ה הואיל ולכבודי עשיתן כל כך אין להן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכס, שנאמר (תהלים צג) מקולות מים רבים אדירים משברי ים, ומה הם אומרים אדיר במרום ה', ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח ונסוך המים, ע"כ. אם כן בזה שהם קריבים בניסוך המים, היה נחמה על דמעתם, אם כן צריך להיות שיש בזה קיום של רצונם העיקרי, וננסה להבין.

כתוב בחז"ל שביום השני נבראו כל הדברים הרעים, המחלוקת, וגהנם, וכו', וכל דבר שלא חל עליהם שם 'כי טוב', שאין רצונם בהמשך קיומם בכך, אלא רק כשנתקנו ביום השלישי חל עליהם 'כי טוב' של יום השלישי למפרע. הבריאה של יום השני הוא זה שכתוב (בראשית א/ו) ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים, והמים התחתונים הם במערכת הכי התחתונה של עולם הזה, והמים העליונים הם מעל הרקיע, וכתוב בגמרא חגיגה שהשמש והלבנה וכל הכוכבים שהם הממונים על כל עניני הטבע נמצאים ברקיע, אם כן המים העליונים הם במקום שאינו כפוף למערכת הטבע. וכאשר המים נפרדו להיות מתחת לרקיע יש כאן גילוי שאין קשר ליוצרם, אלא הם תחת השמש, ובניסוך המים רואים קשר שלהם חזרה.

כתוב במדרש (אותיות רבי עקיבא) בשעה שבקש הקדוש ברוך הוא לברא את העולם מיד ירדו (כל הכ"ב אותיות הא"ב) כולם ועמדו לפני הקדוש ברוך הוא זה אומר לפניו בי תברא את העולם וכו' נכנס ב"ת לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו רבונו של עולם רצונך שתברא בי את עולמך שבי משבחין לפניך באי עולם בכל יום וגו' מיד קבל הקדוש ברוך הוא ממנו וכו' אל"ף כיון ששמע הדבר וראה שהקב"ה ביקש לברא את העולם ב"י עמד לו לצד אחר ושתק וכו' (הקב"ה) אמר לו אל"ף אל תתעצב שאתה ראש לכולן כמלך אני אחד ואתה אחד ותורה אחת ואתה שעתיד אני ליתן תורה בך לישראל עמי שנקרא אחד שנאמר (שמות כ ב) אנכי יי אלהיך אנכי ראש לכל הדברות ואל"ף ראש לכל האותיות. וכתוב על זה בשם הגר"א שצורת אות ב' היא שיש עליונים ותחתונים אך החילוק הוא רק מצד שמאל, אבל מצד ימין הם מחוברים, וטעם הדבר הוא, שזוהי הצורה של הבריאה, שמצד שמאל יש הבדל בין עליונים לתחתונים, אבל מצד ימין יש חיבור, וזה הסוד של מצפון תפתח הרעה (ירמיה א/ד), שהוא הצד שמאל, ומשם אין 'כי טוב'. כתוב באותו מקום בגר"א שאות ב' נקראת כך מפני שהיא עשויה כבית, רק צד אחד פרוץ, ומשם אפשר ליפול, אבל היא אות שצריך להחזיק בה את הכל, ובתיקון השלם, היא תהיה סתומה לגמרי, וזה הסוד של המ"ם סתומה שכתובה בספר ישעיה (ט/ו) לסרבה המשרה ולשלום אין קץ, וכשהדופן הזה יהא נשלם אז אין שום הבדל בין עליונים לתחתונים.

כתוב במדרש (בראשית רבה פב/): מה ראה אבינו יעקב לקבור את רחל בדרך אפרת אלא צפה יעקב אבינו שהגליות עתידות לעבור שם לפיכך קברה שם כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים הה"ד קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים

סוכות

רחל מבכה על בניה, טעם הדבר היא¹⁰² בגלל שרחל היא עיקר הבית של כלל ישראל, ואם היא נמצאת איתם בגלות אז הם קיימים לעולם, ואם היא היתה ח"ו במערה אז כלל ישראל לא היה להם קיום בגלות. כל מציאות חזק בעולם נקרא בית כמו בתי כהונה ובתי מלכות (שמות א/כא), אבל מלכות בית דוד נקרא סוכה, כמשי"כ סוכת דוד הנופלת, וטעם הדבר היא בגלל שתי דברים. אחד מלכות בית דוד היא מלכות אלקי¹⁰³, ולכן היא לא קבוע בעולם הזה וטבע, אלא רק ארעי, וקבוע בנבדל, ועוד בית שנחרב אינה בית, ובנינו היא דבר חדש לגמרי, אבל סוכה אינו בנין גמור ובקלות הוא חוזר ומעמידו, לכן אם נפל שייך בו הקמה, והוא חוזר לאותו סוכה שהיה בתחילה, שאפילו בנפילתה נקראת סוכה. ועל ידי רחל, נתחדש שהבית לא נחרב לגמרי. אם ביתו של יעקב נמצא בדרך, ז"א שגם כשנמצאים בגלות אין חרבן הבית, אלא הוא עדיין קיים.

מכיון שכתוב רחל מבכה על בניה, אם כן מבואר שהצורה שרחל מחזיקה את הבית היא דרך בכייתה. כתוב אצל יוסף (בראשית מה/א-ב) ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו ויתן את קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה, וכתוב בהמשך שיוסף בכה סך הכל שבעה פעמים. וכתוב על כך בחז"ל שכמו שיוסף נתגלה רק בבכי, כך הגלויות מתכנסות רק בבכי. בכיה היא תמיד שעת מעשה של סילוק הדבר, שתמיד כשההפסד הוא טרי, באה הבכייה. ומכיון שכן, פשוט הדבר שאין מציאות בעולם, שתהיה חזרה של דבר שנפרד בזמן שבטל הבכיה שלו. וממילא יוצא, שאם כתוב שרחל מבכה על בניה, הרי יש עדיין מעשה בכי, וזה דבר טרי, ובו מונח הדבר הקודם. הפרידה של יוסף מאחיו היא הפרידה של יהודה ואפרים, ואם לא תהיה כאן בכיה, לא יחזרו.

כתוב בגמרא (סוכה דף נב.) וספדה הארץ משפחות משפחות וכו' הא הספידא מאי עבידתיה פליגי בה רבי דוסא ורבנן חד אמר על משיח בן יוסף שנהרג וחד אמר על יצר הרע שנהרג, בשלמא למאן דאמר על משיח בן יוסף שנהרג היינו דכתיב והביטו אלי את אשר דקרו וספדו עליו כמספד על היחיד, אלא למאן דאמר על יצר הרע שנהרג האי הספידא בעי למעבד שמחה בעי למעבד אמאי בכו, כדדרש רבי יהודה לעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה הללו בוכין והללו בוכין, צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה, ואף הקדוש ברוך הוא תמה עמהם שנאמר כה אמר ה' צ-באות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא, ע"כ.

למדים אנו שלעתיד לבא יהיו שתי בכיות בסילוק של היצר הרע, אחד של שמחה, ואחד של צער. בשחיטת היצר הרע, יחזור לצדיקים כל הצער של התגברות היצר, שכל ביעור הרע בא רק אחרי כל ההתגברות יחד, ומזה יצא שמחה שאין כמותו, ולרשעים הם יחזרו על כל הרע שעשו ויתפסו כל הריחוק שגרמו. כן הוא במים, וכן הוא ברחל, וכן הוא באחי יוסף, שהם תופסים את עצם הריחוק, וזה גורם הרצון להתקרב עוד פעם. כתוב בגמרא עירובין (דף יט.) אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה, עוברי אלו בני אדם שעוברין על רצונו של הקדוש ברוך הוא עמק שמעמיקין להם גיהנם הבכא שבוכין ומורידין דמעות כמעין של שיתין, ע"כ. רואים אם כן שסדר העונש של עוברי רצון ה' הוא, שאחרי שמעמיקים להם גיהנם אז הם בוכים. כתוב ברש"י שביום השני נברא גהנם, וגם ביום הזה נבראה הבכיה שבאה לתקן, והמשך הגמרא: גם ברכות יעטה מורה שמצדיקין עליהם את הדין ואומרים לפניו רבונו של עולם יפה דנת יפה זכית יפה חייבת ויפה תקנת גיהנם לרשעים גן עדן לצדיקים. בזה שהם מצדיקים עליהם את הדין, הם מראים שהדבר בא על מנת לתקן ולא להנקם, ולכן רואים שהתיקון בא רק על ידי הבכייה.

בפשוטם של דברים ההבדל שיש בין סוכה לבית, הוא, שסוכה היא תמיד דבר שהוא בדרך, ובית הוא דבר של קבע. בית הוא מקום שנשארים בו, ולא ממשיכים הלאה. מה שאברהם חידש בעקידה, שהוא קרא להר הבית הר יראה, זהו המציאות של ראית פנים, ועליה לרגל. כתוב ברמב"ם (הלכות בית הבחירה א/א) מצות עשה לעשות בית לה', מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלוש פעמים בשנה, ע"כ. ועל שתי ענינים האלה אנחנו מתפללים בתפילת מוסף: והביאנו לציון עירך ברנה. ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם. ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם, וכן כתוב בנה ביתך כבתחלה וכוון מקדשך על מכונו. והראנו בבנינו ושמחנו בתקונו וכו' ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו ככתוב בתורתך. שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' א-להיך במקום אשר יבחר. אברהם חידש המציאות בית של ה' בעולם הזה, ואלהי הולכים, והיא התכלית.

הפירוש במה שכתוב אצל מלכי צדק (בראשית יד/יח): ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לא-ל עליון, שא-ל עליון הוא מציאות שלא נתפסת בעולם הזה בכלל, ואין מציאות של בית כאן. וזה שה' עשה סוכה בירושלים לפני שהיה בית, הוא בית לא של תכלית, אלא זה על הדרך. הבכי מחזיק את הקשר בין העליונים והתחתונים עד שיבנו בית שלם. שמחת בית השואבה היא השמחה הגדולה ביותר, שכאן מונח הקו האחרון שסוגר שלא יהיה שום רע בעולם

סוכות

עוד, ולכן מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה בימיו, שאין היכא-תמצא לשמחה כזה בעולם, וזה דווקא על שם הבית, שמזה שנעשה כאן בית בו אפשר לשמוח את שמחת בית השואבה.

שמחת תורה

(במדבר כט/לה) ביום השמיני עזרת תהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו, ואיתא על זה בגמ' (סוכה נה): אמר רבי אלעזר הני שבעים פרים כנגד מי כנגד שבעים אומות פר יחידי למה כנגד אומה יחידה משל למלך בשר ודם שאמר לעבדו עשו לי סעודה גדולה ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך, ע"כ, וכתוב על זה ברש"י שאהנה ממך - אין לי הנייה וקורת רוח בשל אלו, אלא בשלך.

ואיתא על זה בחז"ל^{מח} שבסוכות שהיא מצד השורש של כל המערכת עולם הזה אז אפשר להביא אורחים אבל שמחת תורה שהיא כמו הבת הארוסה אז אין דרך ארץ לאכול עם אורחים אלא רק בצניעות.

הענין של קורת רוח היא עצירת רוח^{מט}, ושלוה וזה גורם להשפעה מיוחדת², וזה הענין של שמחת תורה, שכאן יש הרגשה שאין צורך של המשך עבודה שהרי הגוים הם רק כדי להגיע אבל כלל ישראל הם עצם רצונו ית' וזה גמר התהליך, וסוף הכל יהיה (תענית לא). עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו. והוא הא דאיתא (בבמות סג): אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שלשון קורת רוח נופל על ציור איזו הנאה שלא בשעת הנאה, אלא שכאן מקומינו^{נב}

אבל ע' רש"י על הפסוק הני"ל שיש מדרשו באגדה לפי שכל ימות הרגל הקריבו כנגד ע' אומות וכשבאין ללכת אמר להם המקום בבקשה מכס עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכס, ע"כ. משמע שיש איזה ענין של פרידה כדי להנאות מהם, ז"א שזה לא כני"ל שיש ענין של יחוד וצניעות אלא רק בדרך פרידה יש רצון להנאות, וני"ל שזה מובן על פי הגמ' (סוטה מז). אמר רבי יוחנן שלשה חינוות הן, חן מקום על יושביו, חן אשה על בעלה, חן מקח על מקחו, פירוש כי ראוי שימצא הדבר שהוא מצטרף אליו חן בעיניו^{נב}, שחן הדבר בעיני האדם איננו בגלל עצם מעלת הדבר אלא בגלל שהדבר שלו, וזהו חן, בלי שום טעם^{נב}, וכאן הסעודה אלא פרנסה וקיום ותיקון אלא רק שאני רוצה אתכם וקשה עלי פרידתכם (רש"י ויקרא כג/לו), ולכן כאן יש גילוי שאפילו אם יש קיום לכל העולם כולו אבל חן, ורצון, ועצם רק להנאות רק נמצא אצלכם.

איתא בגמ' (תענית לא). אמר רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, ע"כ. ז"א שכאן גילו חז"ל תענוג ההשגה של עולם הבא יהיה מחול^{נב}, וזה מחול שהיא עגול שאין לו ראש ולא סוף שזה התענוג יהיה נצחי^{נב}, וזה השעשוע בעסק התורה, והמחול היא קיבוץ של כל הנשמות יחד^{נב}. והמיוחדות של המחול היא שכל מחול היא שיש נקודה פנימית מחשבתית, וזה דוגמת גילוי ית' שהם שורש הכל ולא נתפסות.

המחול מיוחד לבתולות בפרט כדכתיב (ירמ' ל"א) אז תשמח בתולה במחול, שהמחול היא שמחה בפועל, ולא רק בלב, ולכן זה שייך בפרט לבתולות שהם אינם בעלות מחשבה, וכל מחשבה מעכב את השמחה שלא תצא לפועל, אבל לעתיד הכל יהיה בפועל^{נב}. וזה כל הענין של הריקודים שלנו בשמחת תורה, שהם מחול סביב הספרי תורה, והגדולי תורה, והיא פרצה של השמחה כלפי חוץ, וזה אפילו לתלמידי חכמים שכאן אין מחשבות אלא רק קשה עלי פרידתכם.

ספרא () וז"ש (ב"ב ע"ה א') עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויטן שנאמר יכרו עליו חברים כו' ואין חברים אלא ת"ח שנאמר היושבת בגנים חברים כו' וענין סעודה כני"ל לצדיקים שהן בדרגא דצדיק ששם לויטן כני"ל ומביא הפסוק היושבת בגנים כו' שהוא אחר ומאתים לנוטרים את פרו מאתן עלמין הני"ל. ואמר שם עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויטן שנאמר התמלא בסוכת עורו כו' והשאר פורסו הקב"ה על חומת ירושלים וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו והוא אור הגנוז שאדם רואה בו מסוף העולם ועד סופו וסוכה הוא בסוד יסוד כמ"ש בתז"ח במחצית השקל הני"ל כל העובר דא יסוד ודא חג הסוכות כו'

א	אפיקי ים שם
ב	ח"א שם
ג	ח"א שם
ד	ח"א שם
ה	אפיקי ים שם
ו	ח"א שם
ז	ח"א שם
ח	אפיקים ים שם
ט	ח"א שם
י	ח"א שם
יא	ח"א שם
יב	ח"א שם
יג	נר מצוה כט
יד	ח"א שם
טו	ש"א סוכות מ"ה
טז	נצח ישראל לו
יז	נצח לח
יח	נצח לח
יט	עבה"ק ג/נ
כ	ר"ל נד
כא	גבורות הקדמה ג'
כב	שלי"ה שובבי"ם ת"ת ב'
כג	זהר ג/צט:
כד	בית עולמים 295
כה	שעה"כ קד:
כו	זהר ג/קב:
כז	נפה"ח א/טז
כח	ספר הקנה ד"ה סוד סוכה, וכן בגר"א (עי' ספרו של ר' דוד כהן) שיסוד כל העולם הזה בא מהשמש
כט	שושן סודות תקס
ל	שושן סודות תקסד
לא	שושן סודות תקסח
לב	זהר ג/קג:
לג	דעי"ה א/ד/יג/ה
לד	זהר ג/קג:
לה	זהר ג/קד.
לו	זהר ג/קג.
לז	שושן סודות תקסו
לח	זהר ג/קד.
לט	זהר ב/קפו:
מ	זהר ב/קיה:
מא	זהר א/רכא.
מב	עץ הדעת טוב שופטים
מג	מחשבות חרוץ יב ד"ה והתעלות
מד	דובר צדק ג' ד"ה וכן
מה	שיח יצחק דרוש לסיום הש"ס
מו	נצח א'
מז	נצח לה
מח	זהר ג/רנו:
מט	עי' עוד ד"ח ד/יח
נ	אדיר במרום ח"א - עינוי דרישא חוורא
נא	הקדמת אבני מילויים
נב	מהר"ל (ח"א שם)
נג	ספר זכרון לפחד יצחק (שצה)
נד	ר' בחיי שמות יט/ז
נה	ר' בחיי שמות כה/לא, ועי' ירושלמי
נו	חסד לאברהם ב/יד
נז	באר הגולה ד